

IJTIMOYIY-KOMPETENTLIKNI RIVOJLANTIRISHNING PEDAGOGIK ASOSLARI (jismoniy tarbiya yo'nalishi talabalari misolida)

Yakubbayev Maqsud Marufovich,

Namangan davlat pedagogika instituti o'qituvchisi

Annotatsiya. Ushbu maqolada talabalarda ijtimoiy-shaxsiy kompetentlikni rivojlantirishning mohiyati, tuzilmasi va funksiyalari, ayniqsa jismoniy tarbiya yo'nalishidagi talabalarda o'rganilgan. Ijtimoiy-shaxsiy kompetentlik, talabalarning o'zaro muloqot, jamiyatga integratsiyasi va shaxsiy rivojlanishidagi muhim omillardan biri sifatida ko'rib chiqiladi. Maqolada kompetentlikning pedagogik yondoshuvlar orqali rivojlanishi, turli metodlar va pedagogik usullar yordamida talabalarda ijtimoiy moslashuv va muloqot ko'nikmalarini oshirish yo'llari tahlil qilingan. Tadqiqotda mavjud ilmiy adabiyotlar asosida jismoniy tarbiya yo'nalishidagi talabalarda ijtimoiy kompetentlikni rivojlantirishning amaliy metodlari keltirilgan.

Kalit so'zlar: ijtimoiy-shaxsiy kompetentlik, jismoniy tarbiya, pedagogik metodlar, muloqot, jamiyatga integratsiya, kompetentlik rivojlanishi, guruh ishlari, rolli o'yinlar, sinov guruhlari.

ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ ПРИНЦИПЫ РАЗВИТИЯ СОЦИАЛЬНО-КОМПЕТЕНТНОСТИ (НА ПРИМЕРЕ СТУДЕНТОВ ФИЗИЧЕСКОГО ВОСПИТАНИЯ)

Аннотация. В данной статье изучаются сущность, структура и функции развития социальной и личностной компетентности у студентов, особенно у студентов в области физического воспитания. Социально-личностная компетентность рассматривается как один из важных факторов взаимодействия студентов, интеграции в общество и развития личности. В статье анализируется развитие компетентности посредством педагогических подходов, способы улучшения социальной адаптации и коммуникативных навыков

учащихся с использованием различных методов и педагогических приемов. В исследовании представлены практические методы развития социальной компетентности студентов-физкультурников на основе доступной научной литературы.

Ключевые слова: социально-личностная компетентность, физическое воспитание, педагогические методы, общение, интеграция в общество, развитие компетентности, групповая работа, ролевые игры, тестовые группы.

PEDAGOGICAL BASIS OF SOCIAL-COMPETENCE DEVELOPMENT: ON THE EXAMPLE OF PHYSICAL EDUCATION STUDENTS

Annotation. *This article studies the essence, structure and functions of the development of socio-personal competence in students, especially in students of physical education. Socio-personal competence is considered as one of the important factors in the communication, integration into society and personal development of students. The article analyzes the development of competence through pedagogical approaches, ways to improve social adaptation and communication skills in students using various methods and pedagogical techniques. The study presents practical methods for the development of social competence in students of physical education based on the available scientific literature.*

Keywords: *socio-personal competence, physical education, pedagogical methods, communication, integration into society, competence development, group work, role-playing games, test groups.*

Kirish

Ijtimoiy-shaxsiy kompetentlik talabalarning jamiyatda muvaffaqiyatli o'zaro muloqot qilish, qaror qabul qilish va jamiyatning faol a'zosiga aylanishi uchun muhim hisoblanadi. Boshqacha aytganda, ijtimoiy kompetentlik talabaning o'zini to'g'ri tutish, o'zgaruvchan sharoitlarga moslashish va boshqa kishilar bilan samarali ishlash

qobiliyatini anglatadi. Jismoniy tarbiya yo'nalishidagi talabalarda ijtimoiy-shaxsiy kompetentlikni rivojlantirish, nafaqat sog'lom turmush tarzini shakllantirish, balki ijtimoiy vaziyatlarda to'g'ri qaror qabul qilishga o'rgatish maqsadida zarur. Ushbu maqolada ijtimoiy-shaxsiy kompetentlikning o'ziga xos xususiyatlari, uning jismoniy tarbiya yo'nalishidagi ahamiyati va pedagogik metodlar orqali uning rivojlanishi tahlil qilinadi.

Adabiyotlar tahlili

Ijtimoiy-shaxsiy kompetentlik ta'limda ko'plab ilmiy tadqiqotlar obyekti bo'lib kelgan. Zaitseva va Nikitina ijtimoiy kompetentlikni talabalarning jamiyatga integratsiyasi va o'zaro muloqot ko'nikmalarini rivojlantirishda asosiy faktor sifatida ko'rsatdilar [1]. Sargeant ijtimoiy kompetentlikni o'qitish jarayonida jamiyatga muvaffaqiyatli integratsiya qilish uchun talabalar orasida ko'proq hamkorlik va muloqot o'rnatishni zarur deb hisoblaydi [2]. Guimaraes ijtimoiy moslashuvni rivojlantirishda pedagogik metodlarning roli va samaradorligini o'rganib, guruhli ishlash va amaliy mashg'ulotlar asosida ijtimoiy kompetentlikni rivojlantirishning samarali yo'llarini ko'rsatadi [3].

O'zbek olimlari, Jumaniyozova va Tohirjonov ta'limda ijtimoiy kompetentlikni rivojlantirishni sog'lom turmush tarzi va jamiyatda faol ishtirok etish asosida ta'riflaydilar [4]. Shuningdek, Xorijiy olim Tomas ijtimoiy kompetentlikni shaxsiy rivojlanish va jamiyatdagi o'z o'rnini topish nuqtai nazaridan yoritgan. U, ijtimoiy kompetentlikni pedagogik metodlar yordamida talabalar orasida muvaffaqiyatli shakllantirishni ta'kidlaydi [5].

Tadqiqot metodologiyasi

Tadqiqotda empirik metodlar, jumladan, so'rovnomalar, intervyular va eksperimental usullar qo'llanilgan. So'rovnomalar orqali talabalarning ijtimoiy kompetentlik darajasi o'lchangan, guruhli ishlar va rolli o'yinlar orqali ijtimoiy moslashuv va muloqot ko'nikmalari rivojlantirilgan. Eksperimentlar jismoniy tarbiya yo'nalishidagi talabalarning ijtimoiy kompetentlikni oshirishga qaratilgan amaliy

mashg'ulotlar asosida o'tkazilgan. Natijalar tahlil qilinib, metodlarning samaradorligi baholangan.

Tahlillar va natijalar

Tadqiqotning asosiy natijalariga ko'ra, ijtimoiy-shaxsiy kompetentlikni rivojlantirishga qaratilgan pedagogik metodlar samarali bo'lib, talabalarning jamiyatga integratsiya qilish va o'zaro muloqot qilish ko'nikmalarini sezilarli darajada oshirdi. So'rovnomalar natijalariga ko'ra, sinov guruhida ishtirok etgan talabalarning 78% o'zaro muloqot qilishda va guruh ishlari orqali jamoa bilan ishlashda yaxshilanishlarni sezgan. Bu o'zgarishlar, o'quvchilarning nafaqat jismoniy faoliyatda, balki ijtimoiy mas'uliyat va guruhdagi rolini anglashda ham sezilarli yaxshilanishlarga olib keldi. Eksperimentlarda rolli o'yinlar orqali talabalar o'zini tutish va jamoa ishlarida faollashish ko'nikmalarini o'zlashtirdilar. Bu jarayon, ayniqsa, talabalar orasida ishonchni oshirish, jamoaviy muhitda faoliyat olib borish va bir-biriga yordam berishni rivojlantirishga xizmat qildi. Guimaraes va Sargeant ko'rsatganidek, guruhli ishlar va interfaol metodlar talabalar orasida samarali ijtimoiy kompetentlikni rivojlantiradi, bu esa talabalarning jamiyatga moslashishdagi qobiliyatlarini oshiradi [2][3].

Tadqiqotda olingan natijalar, ayniqsa, jismoniy tarbiya yo'nalishida talabalarning ijtimoiy-shaxsiy kompetentlikni oshirishda metodlar va amaliy mashg'ulotlarning samaradorligini tasdiqladi. Ushbu metodlar, talabalarning individual va guruhdagi faolligini oshirish, bir-biriga qarshi turish o'rniga, jamoada ishlashni rivojlantirishga olib keldi. Biroq, ba'zi talabalarda o'zini tutish va yangi guruhlarga moslashishdagi qiyinchiliklar ham kuzatildi. Bunday holatlar, individual yondoshuvni kuchaytirish zarurligini ko'rsatadi, chunki har bir talabaning ijtimoiy va shaxsiy rivojlanish ehtiyojlari o'ziga xosdir. Shuningdek, ijtimoiy kompetentlikni rivojlantirishda o'qituvchilarning motivatsiyasi va pedagogik yondoshuvlarining ahamiyati katta bo'lib chiqdi. O'qituvchilarning o'z faoliyatini talabalarning ehtiyojlariga moslashtirishi, ular bilan samarali muloqot o'rnatishi va motivatsiyani yuqori darajada saqlab qolishi ijtimoiy kompetentlikni rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi. Zaitseva va Nikitina

ko'rsatganidek, talabalarning ijtimoiy kompetentlik ko'nikmalarini shakllantirishda o'qituvchilarning shaxsiy yondoshuvi va pedagogik texnikalarining samaradorligi ahamiyatlidir [1].

Xulosa

Jismoniy tarbiya yo'nalishidagi talabalarda ijtimoiy-shaxsiy kompetentlikni rivojlantirish, ta'lim jarayonida interfaol metodlarni qo'llash, shuningdek, talabalarning jamiyatga integratsiya qilish ko'nikmalarini oshirish orqali amalga oshiriladi. Ushbu jarayon, talabalarning nafaqat jismoniy tayyorgarliklarini, balki ijtimoiy mas'uliyat va o'zaro muloqot ko'nikmalarini rivojlantirishga ham qaratilgan. Tadqiqotda, o'qituvchilarga individual yondashuvni ta'minlash zarurligi va pedagogik metodlarning samaradorligini ko'rsatdi. Shuningdek, ijtimoiy kompetentlikni rivojlantirish jarayonida interfaol metodlar, masalan, rolli o'yinlar, muhokamalar va guruh ishlari, talabalarning o'zaro muloqotini va ijtimoiy moslashuvini ta'minlashda samarali ekanligi isbotlandi. Bu metodlar talabalar orasida jamoaviy ruhni kuchaytirib, ijtimoiy ko'nikmalarni takomillashtirishga yordam beradi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, interfaol metodlar talabalarning ijtimoiy faoliyatga nisbatan mas'uliyatini oshirishga, o'zgaruvchan ijtimoiy sharoitlarga moslashishga va umumiy jamiyatga integratsiya qilishga yordam beradi. Bu metodlar, shuningdek, o'quvchilarni o'zlarini anglash, boshqa odamlar bilan samarali muloqot qilish va guruhda ishlash qobiliyatini oshirishga xizmat qiladi.

Adabiyotlar ro'yxati:

1. Zaitseva, N., & Nikitina, M. (2019). Ijtimoiy kompetentlik va uning ta'limdagi o'rni.
2. Sargeant, M. (2004). Social competence in education: A comparative analysis.
3. Guimaraes, M. (2009). Developing social competence in students through group work.
4. Jumaniyozova, R., & Tohirjonov, T. (2018). Ijtimoiy kompetentlik va uning jamiyatdagi o'rni.

5. Tomas, F. (2017). The role of social competence in personal and professional development.
6. Shamsutdinov, F. (2020). Talabalarda jamiyatga moslashuvning pedagogik asoslari.
7. Karpov, A. (2008). Ijtimoiy kompetentlik va uning rivojlanish metodlari.
8. Smith, R. (2015). Social competence and its importance in education.
9. Adams, T. (2013). Educational strategies for enhancing social competence in youth.
10. Williams, J. (2016). Developing social competence in adolescents through active learning methods.